

Громов А. Б. Роль общественных организаций в формировании содержания политики в сфере исполнения наказаний Украины. Рассмотрены наиболее актуальные вопросы, связанные с участием общественности в контроле за соблюдением прав осужденных в исправительных колониях Украины, определены проблемы и разработаны научно обоснованные пути их решения организационно-правовыми формами и средствами.

Ключевые слова: *контроль, общественность, осужденные к лишению свободы, исправительная колония, общественный контроль, право осужденного, организационно-правовые формы и средства.*

Gromov A. B. Role of civic organizations in the formation of Ukraine's criminal executive policy. Under Article 25 (1) of the Criminal Executive Code of Ukraine (version per Law of Ukraine No 1186-VII of 8 April 2014) citizens' associations, mass media, religious and charitable organizations and private individuals may provide assistance, according to the procedure provided by this Code and Ukrainian laws, to criminal enforcement agencies and institutions (CEI) in correction of convicted persons' behavior and their social rehabilitation.

As the practice and numerous scientific research works prove, these efforts stumble upon a number of serious problems which, if not resolved, render impossible the improvement of level and effectiveness of the aforementioned social work. These problems include, in particular: absence in the existing criminal enforcement laws of Ukraine of real legal mechanisms and guarantees of realization by the public of their powers in the criminal enforcement sphere, and also formalism and unprofessionalism in public control. At the same time, despite the substantial scientific findings in this sphere [4], the CEI personnel still ignore them to a certain degree and fail to use them in their work, and sometimes even obstruct the public control in various ways.

This subject was studied by numerous scholars, including V.A. Badyra, O.V. Betsa, I.H. Bohatyriov, V.V. Vasylevych, O.M. Dzhuzha, T.A. Denysova, S.F. Denysov, A.V. Kyryliuk, O.H. Kolb, V.I. Kryvusha, V.O. Merkulova, V.M. Syniov, A.H. Stepaniuk, V.M. Trubnykov, I.S. Yakovets, M.S. Yatsyshyn and others. However, the matter of public control in the mechanism of monitoring observance of the rights of convicted persons in today's conditions has been studied insufficiently. That's why this article offers an overview of the aforementioned problems and provides scientifically-substantiated methods of solving these problems using organizational-legal forms and means.

Keywords: *control, the public, sentenced to imprisonment, penitentiary, public control, convict's right, legal forms and means.*

Надійшла до редакції 24.12.2014

Гузоватий О. І.

здобувач

*(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)*

УДК 343.352

ОБ'ЄКТ КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОЇ ОХОРОНИ ПРИ НЕЗАКОННОМУ ЗБАГАЧЕННІ: КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ

Розглянуто дискусійні питання стосовно об'єкта злочину «Незаконне збагачення» як одного із злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг. На підставі обґрунтованих наукових позицій визначено загальний, родовий та безпосередній об'єкт незаконного збагачення. З'ясовано зміст вказаних

видів об'єктів розглядуваного злочину.

Ключові слова: об'єкт злочину, злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, родовий об'єкт злочину, безпосередній об'єкт злочину, незаконне збагачення.

Постановка проблеми. Вчення про об'єкт злочину – це наріжний камінь вітчизняної кримінально-правової науки, проте, як не парадоксально, саме в цьому питанні найменш за все виявляють єдність поглядів його дослідники. Безумовно, всі згодні, що об'єкт злочину – це те, на що посягає злочинне діяння, чому воно заподіює або може заподіяти шкоду. Але на цьому всяка єдність і закінчується. Питання про те, чому саме злочинне діяння заподіює або може заподіяти шкоду, є одним із спірних у науці [1, с. 155-163].

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Дослідження об'єкта злочину проводили такі вчені: М. Дурманов, А. Трайнін, С. Гавриш, С. Познишев, М. Коржанський, О. Кістяківський, Г. Новосолов, Б. Нікіфоров, В. Глістін, А. Піонтковський, В. Тацій, Є. Фесенко, Є. Ємельянов, М. Трубніков та ін. Аналіз наукових досліджень показує, що увага здебільшого приділялася дослідженню об'єктів злочинів у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, де кримінально-правова характеристика об'єкта незаконного збагачення ще не досліджена повною мірою у науковій літературі.

На сьогодні у вітчизняній науці кримінального права існує два діаметрально протилежних концептуальних підходи до проблеми об'єкта. Відповідно до однієї концепції, об'єктом злочинів є сукупність суспільних відносин. Відповідно до іншої – блага, цінності та інші сфери життєдіяльності людей. Обидві концепції мають свої історичні корені та сучасних послідовників.

Слушно зазначити, що М.В. Трубніков запропонував концепцію подвійного об'єкта злочину, де первинним об'єктом злочинного посягання є суспільні відносини (соціальна оболонка), а вторинним – блага, цінності та інші сфери життєдіяльності людей, що знаходяться в середині соціальної оболонки [2, с. 81-87].

Саме за критерієм визнання суспільних відносин об'єктом злочину проведемо дослідження об'єкта злочину незаконного збагачення, адже ця теорія ще з часів існування СРСР була і залишається в наш час домінуючою в теорії вітчизняного кримінального права. До того ж інші концепції є або досить новими, або не так глибоко розробленими.

У кримінально-правовій літературі об'єкти злочинів зазвичай класифікуються за двома підставами: залежно від ступеня узагальненості – «за вертикаллю» (загальний, родовий і безпосередній) та залежно від важливості безпосереднього об'єкта – «за горизонталлю» (основний, додатковий обов'язковий, додатковий факультативний) [3, с. 79-87].

Дається переважно однозначне розуміння видів об'єктів, за винятком того, що саме розуміє той чи інший автор під об'єктом злочину: суспільні відносини, цінності, сфери життєдіяльності тощо. Тому на перший погляд еклетичним, але загалом універсальним, вважається поділ об'єктів (і передусім

за вертикаллю), який здійснено в одній із праць А.М. Шульги та В.І. Павликівського. Зокрема, вони виділяють об'єкти злочинів «за вертикаллю» таким чином: «Загальним об'єктом злочину визначається сукупність суспільних відносин, соціальних благ, цінностей, інших сфер життєдіяльності людей, що охороняються кримінальним правом...

Родовий об'єкт – це об'єкт, що охоплює коло тотожних чи однорідних за своєю соціально-політичною чи економічною сутністю суспільних відносин, соціальних благ, цінностей, інших сфер життєдіяльності людей, що в силу цього повинні бути захищені єдиним комплексом взаємозалежних кримінально-правових норм.

Безпосереднім об'єктом злочину виступають суспільні відносини, соціальні блага, цінності, інші сфери життєдіяльності людей, на які безпосередньо спрямоване посягання і яким внаслідок злочинних дій спричиняється суспільно небезпечна шкода» [4, с. 36-37].

По «горизонталі» безпосередні об'єкти можуть поділятися на основні та додаткові. Саме ознаки основного безпосереднього об'єкта як частини родового дозволяють визначити родовий об'єкт і вирішити питання про включення складу злочину в ту чи іншу главу Особливої частини Кримінального кодексу [5].

Тому метою цієї статті є визначення об'єкта злочину «Незаконне збагачення». Для досягнення цієї мети поставлено завдання дослідити позиції вчених у розумінні об'єкта розглядуваного нами злочину, проаналізувати структурні елементи суспільних відносин: суб'єкта, предмета, з приводу якого існують відносини, соціального зв'язку як змісту відносин, що визначається суспільно значущою діяльністю.

Виклад основного матеріалу. Як зазначалося вище, злочини поділяються за вертикаллю на загальні, родові та безпосередні. Так, одностайною є думка вчених щодо визначення загального об'єкта злочинів у сфері службової діяльності, під яким розуміється вся сукупність суспільних відносин, всі блага, цінності тощо у сфері службової діяльності, що охороняються кримінальним законом [5; 6, с. 548; 7, с. 231; 12, с. 434; 14, с. 544; 15, с. 352; 16, с. 672; 17, с. 78-104; 18, с. 399].

Насамперед, треба зазначити, що в науці питання про родовий об'єкт службової злочинності вирішується вченими по-різному. Так, наприклад, Ю. Александров, О. Дудоров, В. Клименко та ін. вважають родовим об'єктом злочинів у сфері службової діяльності встановлений законом порядок здійснення посадовими та службовими особами органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їх апарату, об'єднань громадян, підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності своїх повноважень [6, с. 548].

Аналізуючи позиції різних вчених, можна дійти висновку, що родовий об'єкт злочинів у сфері службової діяльності загалом є подібним до об'єкта корупційних злочинів. Зокрема, М. Мельник визначає їх об'єктом є «встановлений порядок діяльності органів державної влади та органів місцевого самоврядування, авторитет цих органів, а також порядок реалізації службовими особами таких органів наданої їм влади та службових повноважень» [7, с. 231].

Спільною рисою даних об'єктів є включення до родового об'єкта злочинів у сфері службової діяльності авторитету відповідних структур, з використанням влади (повноважень) яких і вчиняються такі злочини. З цього приводу В. Хашев окремо вказує, що частиною даного родового об'єкта є «авторитет державних і громадських організацій та інших структур, що розуміється як визнання, впливовість, престиж, якому за природою може заподіюватися шкода» [8, с. 8]. Для органів державної влади та органів місцевого самоврядування він має велике значення, оскільки пересічні громадяни складають своє уявлення, наприклад, про міліцію, на основі дій та вчинків її окремих працівників ОВС і окремі службові особи, зловживаючи владою, підривають у цілому престиж і авторитет тієї установи, де вони працюють.

Те саме можна сказати і про підприємства, установи та організації недержавних форм власності, де в жорстких умовах ринкової конкуренції «підірив авторитету, наприклад, комерційного банку в результаті зловживання службовим становищем однією з його службових осіб може призвести в кінцевому підсумку до втрати клієнтів, розірвання угод на банківське обслуговування та ін.» [9, с. 512].

Іншою не менш важливою складовою родового об'єкта злочинів у сфері службової діяльності, поряд з авторитетом, на думку Т. Слуцької, виступає законодавчо визначена правильна діяльність державного апарату, апарату органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, окремої організації місцевого самоврядування, установи, підприємства [10, с. 30]. У даному разі слід акцентувати увагу на оціночному характері «правильності» діяльності тієї чи іншої установи, що для більш точного розуміння сутності родового об'єкта злочинів у сфері службової діяльності вимагає формулювання критеріїв оцінювання такої правильності. Як зазначає А. Задорожний, така правильність, що полягає у нормальному, звичайному функціонуванні певних владно-управлінських органів, нерозривно пов'язана зі спрямованістю діяльності й виконанням ними поставлених соціальних функцій згідно із суспільними інтересами. Так чи інакше, спрямованість даної діяльності на задоволення інтересів людини, суспільства і держави потребує відповідного об'єктивного оцінювання, критерієм чого може виступати лише визначення відповідності практичної діяльності конкретного органу законодавчо встановленим положенням [11, с. 105-110].

Таким чином, щодо родового об'єкта злочинів у сфері службової діяльності має йтися не стільки про правильність, скільки про правомірність діяльності органів публічної влади, а також підприємств, установ й організацій. При цьому родовий об'єкт таких злочинів становить не сама правомірність діяльності певних органів й установ, а пов'язані із нею суспільні відносини.

Щодо безпосереднього об'єкта злочинів у сфері службової діяльності, то його визначення має ґрунтуватися на розумінні родового об'єкта з конкретизацією змісту конкретних суспільних відносин, що виступають об'єктом посягання.

Абсолютна більшість криміналістів під поняттям родового об'єкта злочинів у сфері службової діяльності визнавала суспільні відносини, які визна-

чають зміст правильної роботи державного і громадського апарату [12, с. 434; 13, с. 113]. Згідно з чинним кримінальним законодавством, поряд з державним та громадським апаратом, злочини у сфері службової діяльності посягають також на зміст правильної роботи апарату органів місцевого самоврядування та апарату управління підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності.

Для правильного з'ясування сутності об'єкта злочину і "механізму" злочинного посягання на нього важливо визначити структуру суспільних відносин і взаємодію між різними елементами їх складових частин [14, с. 544].

У кримінальному праві виділяють такі елементи суспільних відносин: суб'єкти відносин; предмет, з приводу якого існують відносини; соціальний зв'язок як зміст відносин, що визначається суспільно значущою діяльністю [15, с. 352; 16, с. 672].

Правильне визначення суб'єктного складу суспільних відносин взагалі та соціальних функцій цих суб'єктів дає можливість встановити: які саме суспільні відносини виступають об'єктом злочину, обсяг цих відносин, а отже, і межі дії самого кримінального закону, механізм спричинення шкоди об'єкту. Так, слушною є думка В. Тація: «Якщо в практиці боротьби зі злочинами при застосуванні тієї чи іншої кримінально-правової норми виникає необхідність у розширенні (чи, навпаки, звуженні) кола суб'єктів, то це одночасно означає, що слід розширити (або звужити) об'єкт злочину, а відтак і сферу дії самого кримінального закону» [17, с. 78-104].

Суб'єктами суспільних відносин у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, є держава (в особі відповідних органів та посадових і службових осіб), різні об'єднання громадян, юридичних і фізичних осіб, які співвідносяться один з одним як суб'єкт та об'єкт впливу. Здійснюючи свої повноваження, службова особа діє не як індивід, а як представник організації, відповідного органу. Її дії призводять до юридичних наслідків для організації і мають бути визнані діями організації. Роль службових осіб полягає у забезпеченні нормального функціонування апарату органів державної влади, місцевого самоврядування та підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності, що ґрунтується на правових нормах, які визначають компетенцію службових осіб, коло їх прав, повноважень та обов'язків [8, с. 8].

Так, під державним апаратом розуміється сукупність органів державної влади (законодавчої, виконавчої та судової) та місцевого самоврядування, які здійснюють чітко передбачені законом функції і наділені для їх виконання певною компетенцією [18, с. 399].

Поряд з органами державного апарату, важливу роль в організації політичного, економічного та культурного життя нашого суспільства відіграють і громадські організації: профспілки, політичні партії та інші об'єднання громадян, котрі хоч і не входять до державного апарату, але тісно з ним пов'язані. Для вирішення завдань, які стоять перед цими громадськими організаціями, їх керівники та окремі працівники також наділяються функціями

службових осіб, нарівні з працівниками державного апарату. Порушення цими особами своїх функцій та зловживання ними буде посяганням на зміст правильної роботи громадського апарату.

До органів місцевого самоврядування Конституція України відносить ради депутатів різних рівнів (сільські, селищні, районні, міські) та їх виконавчі органи, які самостійно вирішують питання місцевого значення в межах Конституції і Законів України («Про місцеве самоврядування», «Про службу в органах місцевого самоврядування» тощо).

До підприємств, установ і організацій різних форм власності належить широке коло юридичних осіб державної (публічної) та недержавної (приватної) сфер.

Із аналізу суб'єктного складу суспільних відносин, яким завдається шкода внаслідок вчинення злочину, можна сказати, що родовим об'єктом злочину незаконного збагачення є суспільні відносини у сфері діяльності державного і громадського апарату, а також апарату управління підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності.

При визначенні предмета відносин, які охороняються Розділом XVII Особливої частини КК, необхідно враховувати, що предмет злочину та предмет суспільних відносин не одне й те саме. Як наголошує В. Тацій, необхідно розрізняти предмет як структурний елемент суспільних відносин і предмет злочину як самостійну факультативну ознаку складу злочину, що існує поряд з об'єктом. Кожен із цих предметів наділений певними ознаками, соціальною роллю й виконує різне правове призначення [17, с. 78-104].

Під предметом суспільних відносин, стосовно потреб кримінального права, необхідно розуміти все те, з приводу чого або у зв'язку з чим існують відносини [19, с. 73-74]. До предметів відносин належать майно, речі, матеріальні та духовні цінності, тобто їх можна умовно поділити на ті, що мають матеріальний характер, і на такі, що мають нематеріальний характер.

Суспільні відносини, на які посягають службові особи державних та недержавних структур, виникають з приводу реалізації завдань, що стоять відповідно перед органами державної влади та місцевого самоврядування, а також окремими підприємствами, установами й організаціями незалежно від форм власності. Ми підтримуємо позицію В. Хашева стосовно того, що предмет охоронюваних суспільних відносин у злочинах у сфері службової діяльності має нематеріальний характер і являє собою певні завдання, що стоять перед державою в цілому і окремо перед кожним державним органом, органом місцевого самоврядування і підприємством, установою чи організацією незалежно від форми власності. Суб'єктами реалізації цих завдань є службові особи, тобто можна сказати, що ті завдання, які стоять перед відповідними структурами, стоять і безпосередньо перед конкретними їх службовими особами [20, с. 155-163].

Завдання службових осіб органів державної влади та місцевого самоврядування полягають у точному виконанні ними положень Конституції України, законів та підзаконних нормативних актів, забезпеченні виконання пов-

новажень відповідними органами в інтересах як окремих громадян, так і державних інтересах. Можна сказати, що ці завдання покладені на службову особу державою в цілому. Відтак і реалізуються ці завдання на державному (публічному) рівні, а їх точне виконання забезпечує правильне функціонування вищевказаних органів.

Аналогічну природу завдань мають навіть державні комерційні підприємства, оскільки вони зобов'язані приймати та виконувати доведені до них в установленому законодавством порядку державні замовлення і державні завдання, а також враховувати їх при формуванні виробничої програми, визначенні перспектив свого економічного і соціального розвитку та виборі контрагентів (ч.1 ст.75 Господарського кодексу України) [21, с. 53-54].

Діяльність цих органів визначається загальними для всіх державних органів актами законодавства, наприклад, Конституцією України, Законом України «Про державну службу», та окремими для кожної ланки державних органів законодавчими актами (наприклад, Закони України «Про міліцію», «Про прокуратуру», «Про судоустрій і статус суддів» тощо).

Особливістю злочинів у сфері службової діяльності якраз і є те, що, наприклад, на відміну від злочинів проти основ національної безпеки, злочинів проти авторитету органів державної влади, органів місцевого самоврядування та об'єднань громадян, посягання на охоронювані кримінальним законом суспільні відносини здійснюється спеціальними суб'єктами не ззовні, а всередині самої системи відповідних органів. Тобто шкода суспільним відносинам завдається самим учасником цих відносин, службовою особою, яка, навпаки, має забезпечувати їх існування та охороняти від негативного впливу ззовні. Правильно зазначає А. Квіцинія, що «суспільні відносини в цьому випадку знищуються зсередини діями службової особи» [22, с. 20].

Під змістом правильної роботи державного апарату та апарату органів місцевого самоврядування слід розуміти діяльність їх посадових та службових осіб в інтересах громадян, держави та охорони закріплених у Конституції і законах України суспільних відносин.

Зміст правильної роботи підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності полягає у виконанні їх посадовими та службовими особами наданих їм прав та повноважень в інтересах своїх підприємств, установ чи організацій, але не всупереч інтересам окремих громадян та держави в цілому [20, с. 155-163].

Відповідно до ст. 19 Конституції України, посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами нашої держави [23, с. 6]. Ці положення Конституції поширюються на всіх без винятку службових осіб, незалежно від того, чи виконують вони свої службові обов'язки у державному чи громадському апараті, в органах місцевого самоврядування або на окремих підприємствах, в установах і організаціях. Не має також значення службове становище особи (звання, ранг, чин, кваліфікаційний клас), відомча приналежність органу, характер і сфера його діяльності, обсяг повноважень або форма власності, на

підставі якої створені та функціонують підприємства, установи і організації. Виконання службовими особами своїх службових функцій у порядку, передбаченому законом та іншими нормативними актами, забезпечує нормальну діяльність державного і громадського апаратів, а також апарату управління підприємств, установ та організацій [24, с. 18].

Від реалізації цього положення значною мірою залежить правильна діяльність державного апарату, функціонування підприємств, установ та організацій усіх форм власності, своєчасне і справедливе вирішення соціальних проблем, забезпечення реалізації конституційних прав та свобод людини і громадянина, законних інтересів юридичних осіб.

Таким чином, предметом суспільних відносин у сфері діяльності державного і громадського апарату, а також апарату управління підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, у ракурсі кримінального права, є правомірна діяльність даних органів, тобто така, що відповідає вимогам законодавства.

Як зазначалося вище, при вчиненні будь-якого злочину у сфері службової діяльності тією чи іншою мірою завжди підривається авторитет підприємства, установи чи організації, де працює службова особа, яка вчинила такий вид злочину. За своєю природою авторитет є соціально-психологічним явищем, яке є суттєвим елементом правосвідомості, а тому, враховуючи предмет злочинного впливу при незаконному збагаченні, поряд із правомірною діяльністю органів публічного чи приватного права, предметом виступає також їх авторитет та ділова репутація.

Соціальний зв'язок, як структурний елемент суспільних відносин, визначається як певна взаємодія, взаємозв'язок суб'єктів цих відносин. Він є обов'язком певної поведінки взаємопов'язаних суб'єктів відносин, об'єктивно існує незалежно від поведінки окремих індивідів. Сутність соціального зв'язку встановлюється на основі визначення діяльності суб'єктів відносин з приводу предмета та змісту їх поведінки [25, с. 672].

Загалом можна сказати, що соціальний зв'язок в об'єкті розглядуваного злочину має бути таким, щоб він виключав можливість порушення службовими особами своїх службових обов'язків.

Таким чином, родовим об'єктом злочину «Незаконне збагачення» є суспільні відносини, які становлять зміст правомірної, тобто такої, що відповідає вимогам законодавства, діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських формувань, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, а також їх авторитет і ділову репутацію.

Аналізуючи різні підходи вчених у розумінні безпосереднього об'єкта незаконного збагачення, треба зазначити, що у кримінальному праві існує дві основні концепції визначення безпосереднього об'єкта незаконного збагачення.

Так, зокрема, щодо першого, то М. Бажанов, В. Сташис, В. Тацій та ін. під безпосереднім об'єктом злочинів у сфері службової діяльності виокремлюють суспільні відносини, що забезпечують нормальну службову діяльність в окремих ланках державного, комунального і громадського апарату, а також

апарату управління окремих підприємств, установ та організацій [26, с. 496].

Іншої позиції дотримуються М. Мельник та М. Хавронюк. Так, останні зазначають, що при визначенні безпосереднього об'єкта таких злочинів, виходячи з розподілу управлінської праці взаємопов'язаних і взаємодіючих ланок апарату управління, кожна з яких має відносну самостійність і виконує чітко визначені функції, за основу слід брати функціональну ознаку. Отже, безпосереднім об'єктом злочинів у сфері службової діяльності є правильна (нормальна) діяльність державних органів, органів місцевого самоврядування, об'єднань громадян, окремих організацій, установ, підприємств (незалежно від форми власності), зміст якої визначається законодавством України [27, с. 1049]. Щодо незаконного збагачення, М. Мельник та М. Хавронюк під основним безпосереднім об'єктом злочину розуміють правильну, тобто таку, що відповідає вимогам законодавства, діяльність органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних і комунальних підприємств, установ та організацій, а додатковим об'єктом – відносини справедливого розподілу матеріальних благ у суспільстві [28, с. 1078-1080].

Ми підтримуємо перший підхід, оскільки при незаконному збагаченні суспільна небезпека даного злочину безпосередньо спрямована і посягає на суспільні відносини, які забезпечують авторитет та порядок здійснення державної служби, адже дана шкода суспільним відносинам завдається самим учасником цих відносин, а тому посягання спрямоване на правомірне здійснення службовою особою своїх повноважень, що й впливає на діяльність всієї установи, організації чи підприємства.

Крім того, як зазначалося вище, визначення безпосереднього об'єкта злочинів у сфері службової діяльності і, звичайно, незаконного збагачення, має ґрунтуватися на розумінні родового об'єкта з конкретизацією змісту конкретних суспільних відносин, що виступають об'єктом посягання.

Таким чином, якщо під родовим об'єктом розуміють суспільні відносини, що становлять зміст правомірної діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських формувань, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, а також їх авторитет і ділову репутацію, то безпосереднім об'єктом злочину «Незаконне збагачення» виступають суспільні відносини, що забезпечують правомірну службову діяльність в окремих ланках державного, комунального і громадського апарату, а також апарату управління окремих підприємств, установ та організацій, адже, як зазначалося вище, забезпечення нормального функціонування апарату органів державної влади, місцевого самоврядування та підприємств, установ і організацій незалежно від форм власності забезпечується правомірною діяльністю службової особи.

Висновки. Підводячи підсумки вищевикладеного, підкреслимо, що загальним об'єктом злочину «Незаконне збагачення» є сукупність суспільних відносин у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг, що охороняються кримінальним законом. Родовим об'єктом даного злочину виступають суспільні відносини, які становлять

зміст правомірної, тобто такої, що відповідає вимогам законодавства, діяльності державних органів, органів місцевого самоврядування, громадських формувань, підприємств, установ, організацій незалежно від форми власності, а також їх авторитет і ділова репутація. Безпосереднім же об'єктом розглядуваного злочину є суспільні відносини, що забезпечують правомірну службову діяльність у даних ланках державного, комунального і громадського апарату, а також апарату управління окремих підприємств, установ та організацій незалежно від форм власності.

Бібліографічні посилання

1. *Смельянов В.П.* Визначення об'єкта злочину у кримінально-правовій науці: дискусійні питання // Вісник Запорізького юрид. ін-ту Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. – 2009. – № 2. – С. 155-163.
2. *Трубников В.М.* Новый взгляд на объект преступления / В.М. Трубников // Право і безпека. – 2002. – №1. – С.81-87.
3. *Мошняга Л.М.* Об'єкт злочинів проти конституційних основ національної безпеки України / Л. Мошняга // Бюлетень Міністерства юстиції України. – 2012. – № 2. – С. 79-87.
4. *Шульга А.М.* Кримінальне право України: Загальна частина: основні питання та відповіді / А.М. Шульга, В.І. Павликівський. – Х., 2006. – С. 36-37.
5. *Білаш О.В.* Безпосередній об'єкт злочинів, передбачених статтями 178, 179 КК України / О.В. Білаш // Часопис Академії адвокатури України. - 2012. – № 3. – С.1-5.
6. Кримінальне право України. Особлива частина : підручник / Ю.В. Александров, О.О. Дудоров, В.А. Клименко та ін. ; за ред. М.І. Мельника. – 2-ге вид. – К., 2008. – С. 548.
7. *Мельник М.І.* Кримінологічні та кримінально-правові проблеми протидії корупції : дис... д-ра юрид. наук : 12.00.08 / Мельник Микола Іванович. – К., 2002. – 506 с.
8. *Хашев В.Г.* Кримінальна відповідальність за зловживання владою або службовим становищем : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.08 «Кримінальне право і кримінологія, кримінально-виконавче право» / Хашев В. Г. – Дніпропетровськ, 2007. – 20 с.
9. Кримінальна відповідальність за посадові злочини / В.А.Клименко, М.І. Мельник, М.І. Хавронюк. Коментар до Закону України «Про боротьбу з корупцією» / М.І. Мельник, Г.О. Омельченко, М.І. Хавронюк. — К., 1996. — 512 с.
10. *Слуцька Т.І.* Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені у сфері службової діяльності : навч. посібник / Т.І. Слуцька. – К., 2007. – 164 с.
11. *Задорожний А.А.* Кримінально-правова характеристика злочинів у сфері службової діяльності / А.А. Задорожний // Право і безпека. — 2012. — № 2. – С.105-110.
12. Кримінальне право України (Загальна частина) / за ред. М. І. Бажанова, В. В. Сташиса, В. Я. Тація. – 2-ге вид., перероб. і доп. – К., 2005. – 480 с.
13. Кримінальне право України. Особлива частина : навч. посібник / С.І. Селецький. – К., 2008. – 496 с.
14. Кримінальне право України : підручник / М.І. Бажанов. – К., 2005. – 544 с.
15. Кримінальне право України: Загальна частина : підручник / Ю.В. Александров, В.І. Антипов, М.В. Володько та ін. ; за ред. М.І. Мельника, В.А. Клименка. – 3-те вид., перероб. та доп. – К., 2004. – 352 с.
16. Уголовное право Украины. Общая и Особенная части : учебник / под ред. Е.Л. Стрельцова. – Х., 2002. – 672 с.
17. *Тацій В.Я.* Объект и предмет преступления в советском уголовном праве. – Х., 1988. – 182 с.
18. Кримінальне право. Особлива частина : підручник / за ред. В.І. Шакун. – К., 1999. – С. 399.
19. *Глистин В.К.* Проблема уголовно-правовой охраны общественных отношений (объект и квалификация преступлений) / В.К. Глистин. – Л., 1979. – 127 с.

20. *Хашев В.Г.* Дослідження родового об'єкта злочинів у сфері службової діяльності / В.Г. Хашев // Вісник Запорізького юрид. ін-ту Дніпропетр. держ. ун-ту внутр. справ. - 2009. – № 2. – С. 155-163.
21. *Господарський кодекс України (станом на 16.04.2012 року).* – Х., 2012. – 240 с.
22. *Квициния А.К.* Должностные преступления / А.К. Квициния. – М., 1992. – 223 с.
23. *Конституція України.* – Х., 2006. – Ст. 19.
24. *Бондаренко Д.А.* Розслідування зловживань владою або службовим становищем та перевишень влади або службових повноважень : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук : спец. 12.00.09 / Д. А. Бондаренко. – Х., 2009. – 18 с.
25. *Уголовное право Украины. Общая и Особенная части :* учебник / под ред. Е.Л. Стрельцова. – Х., 2002. – 672 с.
26. *Кримінальне право України. Особлива частина :* підручник / за ред. М.І. Бажанова, В.В. Сташиса, В.Я. Тація. – К. ; Х., 2010 – 496 с.
27. *Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / за ред. М. І. Мельника, М. І. Хавронюка – 7-ме вид., перероб. та доп. – К., 2010. – 1288 с.*
28. *Мельник М.І.* Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України / М.І Мельник, М.І. Хавронюк. – К., 2012. – С. 1078-1080.

Гузоватый А. И. Объект уголовно-правовой охраны при незаконном обогащении: уголовно-правовой анализ. Рассмотрены дискуссионные вопросы по объекту преступления «Незаконное обогащение» как одного из преступлений в сфере служебной деятельности и профессиональной деятельности, связанной с предоставлением публичных услуг. На основании обоснованных научных позиций определен общий, родовый и непосредственный объект незаконного обогащения. Выяснено содержание указанных видов объектов рассматриваемого преступления.

Ключевые слова: *объект преступления, преступления в сфере служебной деятельности и профессиональной деятельности, связанной с предоставлением публичных услуг, родовый объект преступления, непосредственный объект преступления, незаконное обогащение.*

Guzovaty O. I. Object of criminal law protection in the illicit enrichment: criminal-legal analysis. This article describes the discussion issues of the object of crime "illegal enrichment" as one of the crimes in the area of public management and professional activities related to the granting of public services. Based on a comprehensive analysis of scientific papers the author has two diametrically opposed conceptual approaches to the problem of the object of the crime. Thus, according to one concept, under the object of the crime to understand the totality of social relations, in accordance with the other - the good, values, and other areas of human activity. Characterized by the concept of the double object of crime, where the primary object of a criminal assault is public relations (social shell), and the secondary - the good, values, and other spheres of life of people in the middle of the social envelope. In this article, chosen for the study of the object of illicit enrichment concept object of crime as social relations.

To clarify the nature of the object of the crime and the "machinery" of a criminal assault on him consider the structure of social relations and interactions between the various elements of their constituents. The analysis of these elements of social relations as relations of the subject; subject, about which there is a relationship; social communication as content relationships, determined by the socially significant activities.

This analysis showed that the social relations which impinge officials of state and non-state actors in the commission of illicit enrichment arising on the implementation of the tasks accordingly before the state authorities and local governments, as well as individual enterprises, institutions and organizations regardless of ownership . The task of officials of state and local authorities are in the exact fulfillment of the provisions of the Constitution, laws and regulations, the enforcement powers of the relevant authorities in the interests of both individual citizens and the public interest. Because these tasks and implemented at the state (public) level, and their precise design ensures the proper functioning of those bodies. Thus, it is the social relations that constitute the legitimate, that is, one that meets the requirements of the legislation, the activities

of state agencies, local governments, public organizations, enterprises, institutions, organizations regardless of ownership as the basis of the object of illicit enrichment.

The author has paid considerable attention to such objects criminal assault in the illicit enrichment as credibility and goodwill, as the commission as illicit enrichment, and any other crimes in the area of performance in one degree or another always undermined the credibility and goodwill of the enterprise, institution or organization, where he works official who commits this type of crime.

On the basis of sound scientific positions determined by the general, delivery and the immediate object of illicit enrichment. Sets the content of these kinds of objects of the crime.

Keywords: *object of crime, crimes in area of public management and professional activities related to granting of public services, generic object of crime, direct object of crime, illicit enrichment.*

Надійшла до редакції 23.12.2014

Івахненко О. А.

аспірант

(Дніпропетровський державний
університет внутрішніх справ)

УДК 343.343.3

КРИМІНАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ХУЛІГАНСЬКІ ДІЯННЯ: ІСТОРИЧНИЙ НАРИС

Розглянуто питання історії розвитку встановлення кримінальної відповідальності за вчинення хуліганських діянь у вітчизняному законодавстві.

Ключові слова: *хуліганські діяння, законодавство, історія розвитку.*

Постановка проблеми. Поняття «хуліган», «хуліганство», «хуліганські діяння» з'явилися в нашій мові, літературі та офіційних джерелах порівняно недавно – наприкінці ХІХ ст., але самі діяння, які охоплюються такою термінологією, мали місце протягом усієї історії розвитку суспільства, держави і права, при цьому вони завжди оцінювалися з боку суспільства і держави як негативні явища, що певним чином відображалось й у відповідних правових джерелах. Тому звернення до історії розвитку вітчизняного закону про кримінальну відповідальність за хуліганські діяння є важливим підґрунтям для з'ясування суті та змісту цих діянь.

Аналіз публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми. Що стосується етимологічного походження вказаної термінології, то в літературі не існує єдності думок з цього приводу. Так, на думку П.І. Люблінського, вперше про хуліганів («вуличних арабів») почали говорити в Америці, розуміючи під цим «шайки» молодих людей, що кидали виклик закону та порядку і свої потреби задовольняли застосуванням насильства до будь-кого. Жорстокість, агресія, озлобленість до всіх і кожного – суб'єктивні якості цих осіб. Водночас дослідник зазначає, що французькі знавці злочинного світу, вказуючи на притаманні хуліганам агресивність,